

Процесуальні строки і витрати у кримінальному провадженні

Справедливість кримінального процесу та забезпечення прав людини неможливі без дотримання встановлених законом строків. Вони дисциплінують учасників провадження, роблять процес динамічним і прогнозованим.

Міжнародні стандарти процесуальних строків

Європейська конвенція з прав людини (1950)

Кожна людина має право на справедливий і відкритий розгляд впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966)

Встановлює стандарти здійснення судочинства та визначення строків у кримінальному процесі.

Поняття процесуальних строків

Процесуальні строки – це встановлені законом, прокурором або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані або мають право приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії.

Законодавче визначення

Встановлені статтею 113 КПК України як обов'язкові проміжки часу для процесуальної діяльності.

Функціональне призначення

Забезпечують своєчасність дій учасників провадження та ефективність правосуддя.

Правові наслідки

Недотримання строків може призвести до порушення прав учасників провадження.

Розумні строки як засада кримінального провадження

Відповідно до КПК України кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті у розумні строки. Європейський суд з прав людини визначає розумність строку з урахуванням складності справи, підходу властей до її розгляду та особливих обставин.

01

Складність справи

Врахування обсягу доказів, кількості учасників та правових питань.

02

Підхід властей

Оцінка дій органів досудового розслідування та суду.

03

Особливі обставини

Врахування факторів, що можуть виправдати продовження процесу.

Забезпечення розумних строків

Прокурор

Забезпечує проведення досудового розслідування у розумні строки.

Слідчий суддя

Контролює строки розгляду питань, віднесених до його компетенції.

Суд

Забезпечує розумні строки судового провадження.

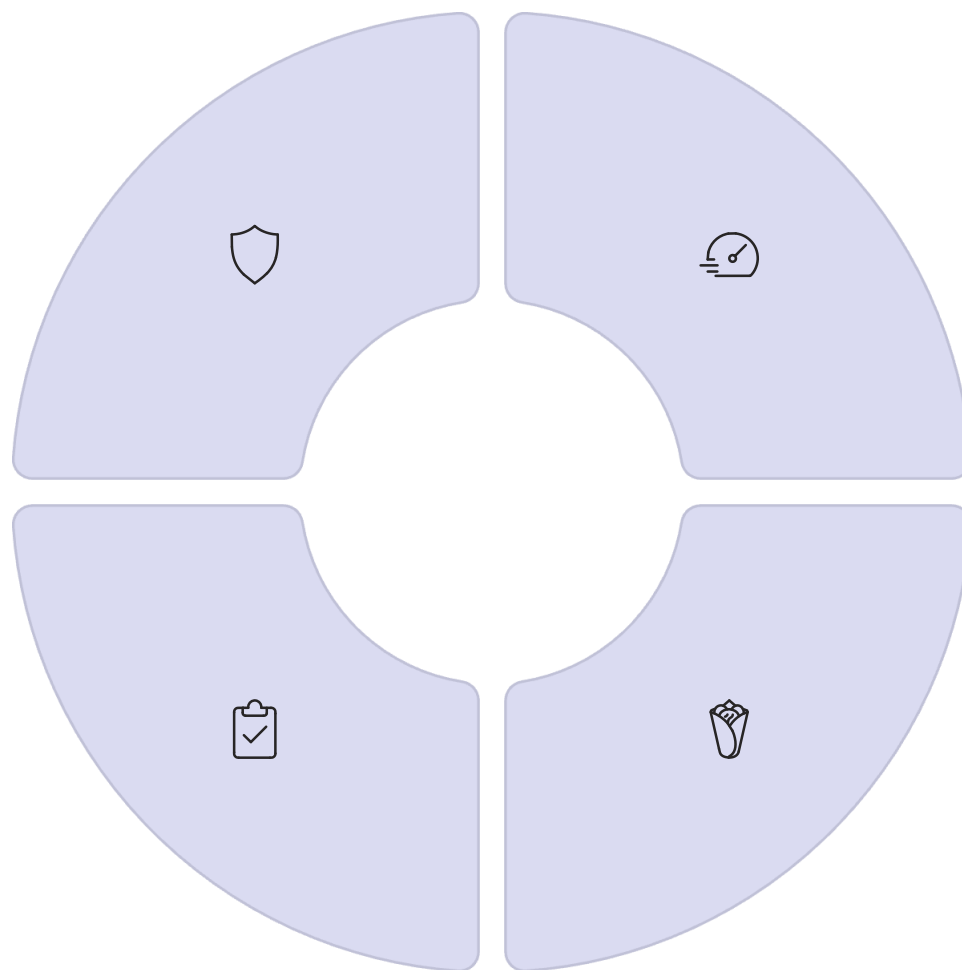
- ❏ Кримінальне провадження щодо особи під вартою та неповнолітньої особи повинно бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово.

Правова природа процесуальних строків

Процесуальні строки є різновидом процесуальних гарантій – передбачених законом засобів забезпечення досягнення завдань кримінального провадження та охорони прав учасників процесу.

Гарантії прав
Захист законних інтересів обвинуваченого, потерпілого та інших учасників.

Контроль
Забезпечення прокурорського нагляду та судового контролю.

Швидкість провадження
Забезпечення оперативності розслідування та судового розгляду.

Законність
Дотримання основних засад кримінального провадження.

Строки виконання обов'язків та реалізації прав

Строки виконання обов'язків

- Закінчення строку не припиняє обов'язок
- Дія повинна бути виконана навіть після закінчення строку
- Пропуск тягне дисциплінарні стягнення
- Можливе застосування заходів забезпечення провадження

Строки реалізації прав

- Закінчення призводить до втрати можливості скористатися правом
- Може бути поновлений з поважних причин
- Важливість строку залежить від значення права
- Поновлення здійснюється ухвалою слідчого судді або суду

Значення процесуальних строків

Організаційний захід

Забезпечують оперативність та ефективність розслідування і судового провадження.

Темп провадження

Обумовлюють необхідні темпи вирішення завдань органами розслідування.

Захист прав

Запобігають порушенням прав та законних інтересів особи.

Без наявності встановлених законом строків та їх належного дотримання виникатимуть численні порушення прав особи, які усунути і поновити дуже складно, а іноді неможливо.

Класифікація процесуальних строків

За джерелом встановлення

Конституційні, законодавчі, визначені правозастосовувачем.

За стадіями провадження

Досудові, судові, міжстадійні.

За функціональним призначенням

Гарантії прав, швидкості, нагляду та контролю.

За адресатами

Для державних органів та інших учасників провадження.

Види строків за визначеністю

Абсолютно визначені

Точно встановлені законом без можливості зміни.

Відносно визначені

Можуть бути продовжені при певних умовах.

Невизначені

Вимога негайного виконання без конкретного строку.

Альтернативні

Загальні та виключні строки на вибір.

Правила обчислення процесуальних строків

Суворе дотримання строків у кримінальному провадженні неможливе без чіткого знання правил їх обчислення. Правила обчислення процесуальних строків передбачені статтею 115 КПК України.

Одиниці виміру

Строки обчислюються годинами, днями і місяцями. Роки перекладаються на місяці.

Початок відліку

Правило "від дня до дня" – не береться до уваги день початку строку.

Закінчення строку

У відповідну хвилину, день або число залежно від одиниці виміру.

Обчислення строків годинами

Правило обчислення

При обчисленні строку годинами строк закінчується у відповідну хвилину останньої години.

Не береться до уваги та година, від якої починається строк.

Приклад застосування

Затримання особи:

- Затримання відбулося 1 травня о 14:45
- Обчислення починається з 14:00 того ж дня
- Строк затримання не може перевищувати 72 години
- Закінчення строку – 4 травня о 14:00

Обчислення строків днями та місяцями

1

Обчислення днями

Строк закінчується о 24:00 останнього дня. Не береться до уваги день початку строку.

Приклад: Клопотання надійшло 5 травня о 9:00. Триденний строк розгляду починається з 00:00 6 травня і закінчується 8 травня о 24:00.

2

Обчислення місяцями

Строк закінчується у відповідне число останнього місяця. Якщо такого числа немає – в останній день місяця.

Приклад: Заява надійшла 30 грудня. Двомісячний строк розгляду закінчується 28 лютого (у невисокосний рік).

Особливості обчислення окремих строків

☐ Виняток із загального правила

При обчисленні строків тримання під вартою та проведення стаціонарної психіатричної експертизи береться до уваги неробочий час. Ці строки обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до медичного закладу.

Якщо процесуальну дію належить вчинити в суді або органах досудового розслідування, строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

Непропущення процесуального строку

Строк не вважається пропущеним у таких випадках:

Здача на пошту

Скаргу або документ здано до закінчення строку на пошту або передано уповноваженій особі.

Особи під вартою

Для осіб під вартою або в медичних закладах – якщо документ подано службовій особі установи до закінчення строку.

Спеціальні установи

Для осіб у спеціальних навчально-виховних установах діють аналогічні правила.

Поновлення пропущеного строку

Підстави поновлення

Пропущений із поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою слідчого судді або суду.

Поважні причини

1. Об'єктивного характеру: стихійне лихо, надзвичайні обставини
2. Суб'єктивного характеру: відрядження, хвороба, інші особисті обставини
3. Невиконання обов'язків: несвоєчасне вручення копії рішення, інші порушення з боку посадових осіб

Поважність причини – поняття оціночне, розглядається в кожному випадку індивідуально.

Висновки

3

Одиниці виміру

Години, дні, місяці –
основні одиниці
обчислення
процесуальних строків.

72

Години
затримання

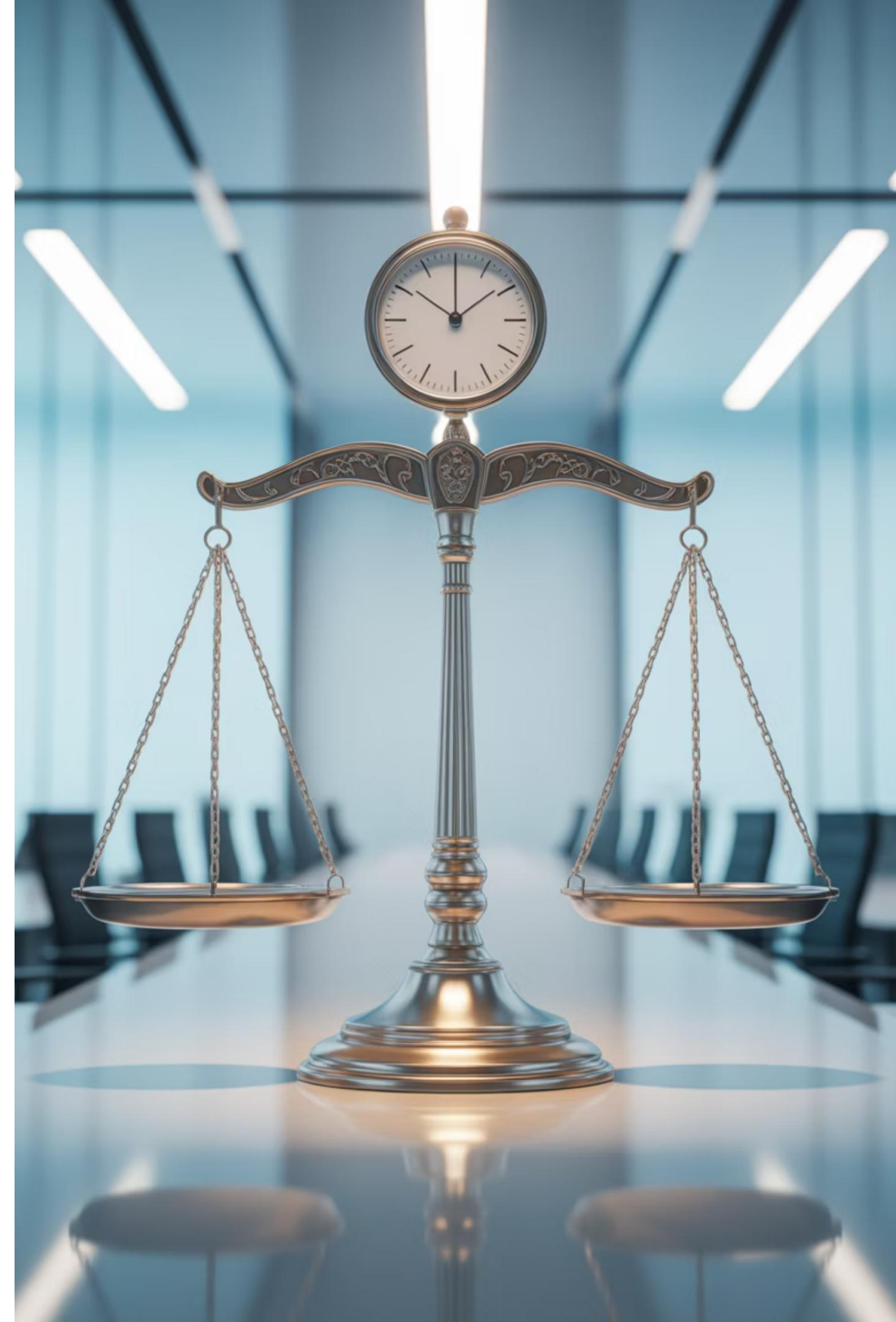
Максимальний строк
затримання особи без
судового рішення.

4

Види витрат

Основні категорії
процесуальних витрат у
кримінальному
провадженні.

Процесуальні строки є невід'ємною частиною кримінального провадження, що забезпечує баланс між ефективністю правосуддя та захистом прав учасників процесу. Їх дотримання – запорука справедливого судочинства.

Процесуальні витрати: поняття та види

Процесуальні витрати виникають у результаті здійснення кримінального провадження. Питання їх відшкодування є актуальним з огляду на матеріальне становище населення та стан забезпечення діяльності правоохоронних органів.

Витрати на правову допомогу

Оплата послуг захисників та представників учасників провадження.

Витрати на прибуття

Пов'язані з прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження.

Витрати на залучення учасників

Залучення потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів.

Витрати на зберігання

Зберігання і пересилання речей і документів у провадженні.

Що таке процесуальні витрати?

Процесуальні витрати – це витрати на забезпечення кримінального провадження, відшкодування яких покладається на певних його учасників та на державу.

Провадження у кримінальній справі потребує значних матеріальних витрат. Більшу частину держава бере на себе, іншу частину відшкодовують певні учасники провадження.

Це юридичне поняття, межі якого встановлюються кримінально-процесуальним правом згідно статей 118-123 КПК України.

Правова природа процесуальних витрат

Не є покаранням

Стягнення процесуальних витрат не є додатковим заходом покарання обвинуваченого

Не цивільно-правовий захід

Стягнення відбувається не за договором чи цивільно-правовим зобов'язанням, а за кримінально-процесуальними нормами

Владні відносини

Витрати стягуються без відома і часто всупереч бажанню обвинуваченого, що виявляє характер кримінально-процесуальних відносин

Безпосередня причина виникнення

Кримінальне провадження

Процесуальні витрати виникають у результаті здійснення кримінального провадження

Не правопорушення

Правопорушення є загальною причиною провадження, але не безпосередньою причиною витрат

Відмінність

Розходження в підставах визначає відмінність процесуальних витрат від інших сум, що стягуються

Чотири види процесуальних витрат

1. Правова допомога

Витрати на оплату послуг захисника та представника учасників провадження

2. Прибуття до місця провадження

Витрати на переїзд, наймання житла, добові та втрачений заробіток

3. Залучення учасників

Витрати на залучення потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів

4. Зберігання і пересилання

Витрати на зберігання і пересилання речей і документів у провадженні

Повноваження суду щодо витрат

Суд, враховуючи майновий стан особи (обвинуваченого, потерпілого), за власною ініціативою або за клопотанням має право своєю ухвалою:

- Зменшити розмір належних до оплати процесуальних витрат
- Звільнити від їх оплати повністю або частково
- Відстрочити або розстрочити сплату процесуальних витрат на визначений строк

У разі зменшення розміру або звільнення від оплати відповідні витрати компенсуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Витрати на правову допомогу

Хто несе витрати

- Підозрюваний, обвинувачений – оплата захисника
- Потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач – оплата представника

Безоплатна правова допомога

Допомога захисника за призначенням надається за рахунок Державного бюджету України і є безоплатною для підозрюваного, обвинуваченого.

Витрати на прибуття до місця провадження

Переїзд

Витрати на переїзд до іншого населеного пункту для участі у досудовому розслідуванні або судовому провадженні

Наймання житла

Компенсація витрат на проживання та виплата добових у разі переїзду до іншого населеного пункту

Втрачений заробіток

Компенсація обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку або мінімальної заробітної плати

Граничний розмір компенсації встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Хто несе витрати на прибуття?

Залучення учасників провадження

Загальне правило

Витрати несе сторона кримінального провадження, яка заявила клопотання про виклик свідків, залучила спеціаліста, перекладача чи експерта.

За рахунок держави

- Участь потерпілих у провадженні
- Залучення перекладачів для підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого
- Залучення експертів спеціалізованих державних установ
- Експертиза за дорученням слідчого судді або суду

Компенсації учасникам провадження

Потерпілим, свідкам, цивільним позивачам

- Проїзд до місця провадження
- Наймання житла
- Добові (у разі переїзду)
- Компенсація за втрачений заробіток
- Компенсація за відрив від звичайних занять

Експертам, спеціалістам, перекладачам

- Проїзд до місця провадження
- Добові (у разі переїзду)
- Винагорода за виконану роботу (якщо це не службовий обов'язок)

Граничний розмір компенсації встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Зберігання і пересилання речей

Витрати, пов'язані із зберіганням і пересиланням речей і документів, здійснюються за рахунок Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Граничний розмір цих витрат також встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Розподіл витрат при обвинувальному вироку

Стягнення на користь потерпілого

Суд стягує з обвинуваченого всі документально підтверджені процесуальні витрати потерпілого

Компенсація за рахунок держави

За відсутності коштів у обвинуваченого витрати компенсуються потерпілому за рахунок Державного бюджету

Стягнення на користь держави

Суд стягує з обвинуваченого документально підтверджені витрати на залучення експерта

Оскарження рішень про витрати

Суд вирішує питання щодо процесуальних витрат у вироку суду або ухвалою.

Суд за клопотанням осіб має право визначити грошовий розмір процесуальних витрат, які повинні бути їм компенсовані.

Право на оскарження

Сторони кримінального провадження, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі мають право оскаржити судові рішення щодо процесуальних витрат, якщо це стосується їхніх інтересів.

Процесуальні документи: поняття та класифікація

Кримінальний процесуальний документ – це письмовий документ, складений на основі кримінального процесуального закону уповноваженим суб'єктом у зв'язку із здійсненням процесуальних актів.

Законність

Виходить від державних органів на основі закону

Результат діяльності

Є результатом діяльності уповноважених органів

Процесуальна форма

Втілюється у встановлену законом форму

Певний зміст

Відображає рішення або хід процесуальних дій

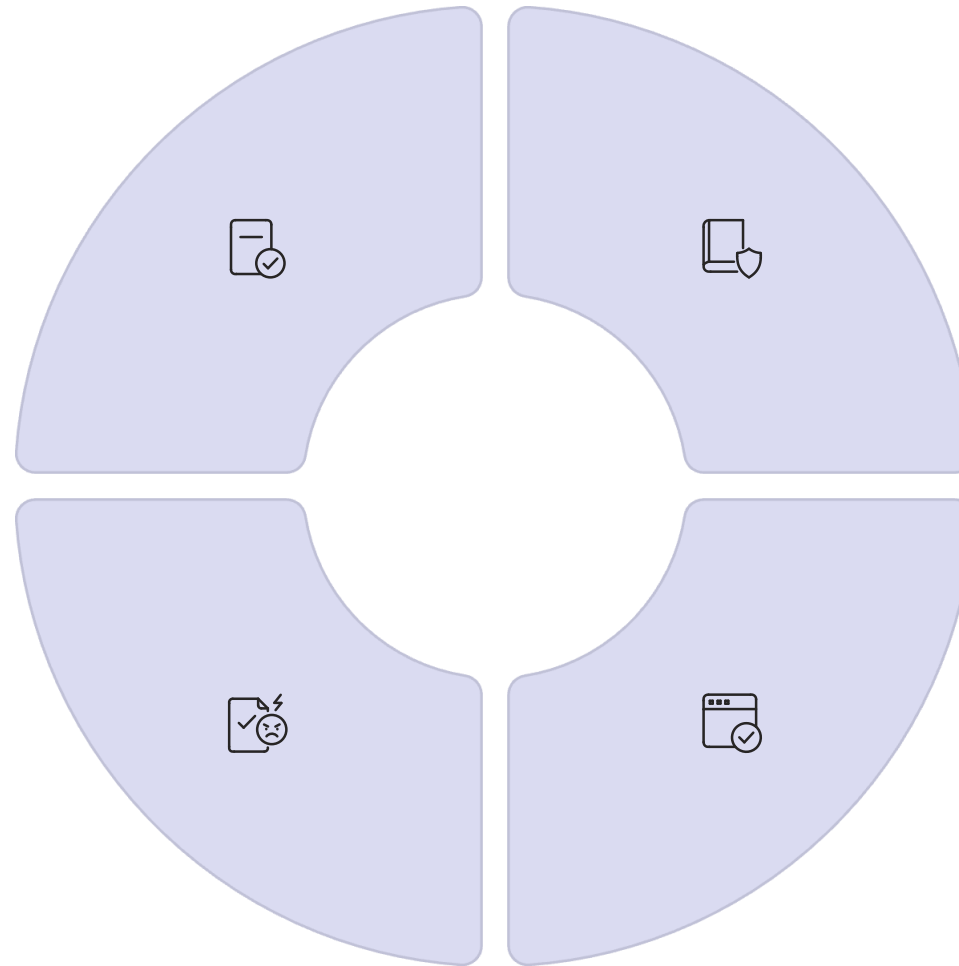
Види процесуальних документів

Постанови
Фіксують прийняті процесуальні рішення слідчого, дізнавача, прокурора

Протоколи
Відображають хід та результати проведених процесуальних дій

Скарги та інші
Відводи, апеляції та інші процесуальні документи

Клопотання
Офіційні прохання про проведення дій чи прийняття рішень

У кримінальному судочинстві можлива наявність понад двохсот різноманітних процесуальних актів.

Структура постанови

01

Вступна частина

- Назва постанови
- Місце і час прийняття
- Прізвище, ім'я, по-батькові та посада особи
- Номер кримінального провадження

02

Мотивувальна частина

- Зміст обставин, що є підставами
- Мотиви прийняття постанови
- Посилання на положення КПК

03

Резолютивна частина

- Зміст прийнятого рішення
- Місце та час виконання
- Особа, яка виконує постанову
- Можливість оскарження

Структура протоколу процесуальної дії

Вступна частина

- Назва процесуальної дії
- Місце та час проведення
- Особа, яка проводить дію
- Всі присутні особи
- Інформація про технічні засоби фіксації

Описова частина

- Послідовність дій
- Роз'яснення прав учасникам
- Отримані відомості
- Виявлені речі і документи

Заключна частина

- Вилучені речі і документи
- Спосіб ознайомлення зі змістом
- Зауваження і доповнення
- Підписи учасників

Вимоги до процесуальних документів

Законність

Документ повинен відповідати вимогам кримінального процесуального закону

Об'єктивність

Відображення фактичних обставин без упередженості та перекручень

Логічність

Відсутність суперечностей, послідовність викладення, обґрунтовані висновки

Діловий стиль

Офіційно-діловий стиль, точність формулювань, зрозумілість викладення

Значення процесуальних строків та витрат

Для побудови демократичної і правової держави в Україні необхідно забезпечити неухильне дотримання Конституції України, законів та інших нормативних актів у всіх сферах суспільного життя, в тому числі і в правоохоронній діяльності.

Процесуальні строки є важливими нормами, яких необхідно дотримуватись, щоб не порушувати прав громадян. Для прокурорів, слідчих, суддів дотримання встановлених строків є особливо важливим елементом діяльності, оскільки їх порушення тягне за собою непоправні наслідки.

Процесуальні строки в кримінальному провадженні є різновидом правових засобів, спрямованих на забезпечення правильного здійснення його завдань, тобто є різновидом процесуальних гарантій.